

Towarzystwo Miłośników Głogowa

ENCYKLOPEDIA

Ziemi Głogowskiej

Zeszyt 26.

Głogów 1995

Komitet redakcyjny:

Antoni Bok, Janusz Chutkowski (redaktor naczelny, Jerzy Dymytryszyn (sekretarz redakcji), Zenon Hendel, Jerzy Sadowski.

Konsultaci:

Henryk Ciejka – kartografia

Sławomir Krawczyk – architektura

Robert Górniak – historia kościoła

Autorzy haseł zamieszczonych
w zeszycie 26:

Krzysztof Demidziuk

Robert Górniak

Jerzy Herman

Dariusz Hybel

Jerzy Jankowski

Andrzej Kurzak

Artur Pacyga

Antoni Przybysz

Rafał Rokaszewicz

Krzysztof Zawicki

Ebook na podstawie oryginalnego wydania broszurowego wykonał:

Albin Tomalak

mailto: albin.tomalak@neostrada.pl

Antyfonarz klarysek

W latach 1304-1307 książę głogowski Henryk III ufundował klasztor klarysek w Głogowie. W 1307 r. Konwentowi głogowskiemu przewodziła ksieni Katarzyna. Mniszki przybyły zapewne z pobliskiego konwentu św. Klary we Wrocławiu. Konwent głogowski, który otrzymał wezwanie św. Krzyża należał do kustodii gnieźnieńskiej. Po 1517 r. Klasztor przeszedł pod zwierzchnictwo biskupa wrocławskiego, jednak do 1538 r. należał do obediencji franciszkańskiej. Pod koniec XVI wieku klaryski wypowiedziały posłuszeństwo prowincjałom franciszkańskim.

Mimo, że reguła zakonna nakazywała jedynie odmawiać oficjum, św. Kinga wprowadziła również śpiew. W śląskich klasztorach klarysek we Wrocławiu, Głogowie i Strzelinie w XIV wieku już na pewno rozbrzmiewał kobiecy śpiew. W tym okresie powstają między innymi antyfonarz klarysek wrocławskich i antyfonarz głogowski. Oba znajdują się obecnie w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu.

Antyfonarz klarysek głogowski powstał na przełomie XIV/XV wieku. Z analizy struktury melodycznej rękopisu można przypuszczać, że powstał na terenie polskim. Przemawiają za tym tzw. nuty przejściowe i pomocnicze, charakterystyczne unikanie skoków lub nawet małych interwałów. Dokładnego czasu powstania rękopisu nie można określić z powodu braku adnotacji w samym kodeksie, jak również w innych źródłach. Kalendarz liturgiczny antyfonarza jest dość skromny i zawiera jedynie wybrane oficja Świętych pańskich i świąt roku kościelnego. Układ świąt świętych pańskich rozpoczynający się od grudniowych dowodzi, że jest to „officium modernum” przyjęte przez franciszkanów z końcem pierwszej połowy XIII wieku. Pod koniec XIV wieku „officium modernum” było już powszechne. Można stąd wnioskować, że głogowski antyfonarz mógł być napisany u schyłku XIV wieku. Na podstawie danych o kopistach i skryptoriach wrocławskich można przypuszczać, że powstał on na Dolnym Śląsku.

Antyfonarz spisany jest w języku łacińskim na pergaminie. Brak jakichkolwiek zapisów w języku niemieckim świadczy, że nie przywieziono go z Niemiec. Melodie śpiewów antyfonarza spisano w

Encyklopedia Ziemi Głogowskiej

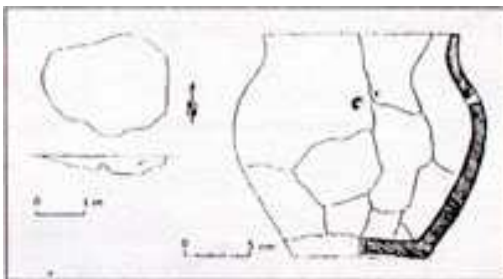
dialekcie romańskim (są jednak pewne odchylenia i zwroty w notacji germańskiej). We Wrocławiu dialektem tym posługiwały się klaryski i norbertanie. Zatem antyfonarz głogowski powstał z pewnością w kręgu franciszkańskim.

Rękopis jest małego wymiaru (23 x 17 cm), posiada 232 karty. Został spisany na zniszczonych już kartkach. Świadczą o tym teksty i nuty, które mają ciągłość, pomimo, że kartki mają nieraz spore ubytki. Zawiera też kartki papierowe późniejszego pochodzenia. Naklejka J. G. Büschinga określa poprzedniego właściciela: „Aus der Bibliothek des Jungfrauen Stifts zu Glogau”. Oprawiony jest w drewniane okładki obciążnięte skórą. Wewnątrz znajduje się czterolinia koloru czerwonego (w paru miejscach czarnego); nuty są koloru czarnego. Pozostawione są puste miejsca na inicjały, których skryptor nie dopisał. Antyfonarz zawiera łącznie ponad 950 melodii. Treść śpiewów i wersja melodyczna, poza wyjątkami, jest zgodna z obecnymi źródłami rzymskimi. Ze względu na rozmiary i wybór oficjów w Prioprium Sanctorium prawdopodobnie był używany w podróży. Na treść liturgiczną antyfonarza głogowskiego składają się: kalendarz liturgiczny, oficja kompletne i niekompletne, święta kommemorowane (o św. Pawle i św. Piotrze), dodatki późniejsze (muzykalia, antyfony) oraz oficja rymowane (o św. Franciszku i św. Antonim). (Robert Górniak)

Literatura: J. Czachorowska, Książka w rękach klarysek śląskich, Sobótka R. 21: 1966 nr 3, s. 407-419; B. Dratwa, Zakony na przestrzeni wieków w granicach diecezji gorzowskiej, Gorzowskie Wiadomości Kościelne R. 19: 1976 nr 1, s. 32-39; K. Matwijowski (red) Głogów. Zarys monografii miasta, Wrocław-Głogów 1994, s. 106-107; A. Pinior, Antyfonarz Klarysek głogowskich, Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu (praca magisterska napisana pod kierunkiem W. Poplatka – Katolicki Uniwersytet Lubelski), Lublin 1968; W. Schenk, Rękopisy liturgiczne od XIII do XV wieku w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne T. 2: 1961 z. 1-2, s. 185-206; T. 6: 1963, s. 191-209.

Domaniowice – osada wczesnośredniowieczna

W 1969 roku ówczesny Powiatowy Konserwator Zabytów Archeologicznych – M. Kaczkowski, ze względu na stałe i systematyczne niszczenie stano-

wiska archeologicznego przez głęboką orkę, przeprowadził badania wykopaliskowe na terenie gruntów wsi Domaniowice. Stanowisko położone było na łagodnym stoku doliny niewielkiego dopływu Odry, nisko ponad podmokłym dnem. Badania o charakterze ratowniczym polegały na założeniu dwóch wykopów o łącznej powierzchni 1,5 ara. W pierwszym wykopie odkryto dwie jamy wczesnośredniowieczne, które spełniały funkcje gospodarcze, w drugim natomiast stwierdzono resztkę prehistorycznego domu mieszkalnego zniszczonego przez doły służące w czasach współczesnych do kopcowania ziemniaków. Pierwsza z jam o kształcie kolistym z „wypustką” zawierała całe naczynia gliniane – krępe, wysokie o brzegach wychylnych na zewnątrz, ręcznie lepiące. Jama druga natomiast kształtem i wymiarami zbliżona do pierwszej tylko z nieco większą „wypustką”, zawierała tylko 25 ułamków naczyń ręcznie lepiących.

Na podstawie analizy materiału zabytkowego (całe naczynia oraz fragmenty) archeolodzy ustalili, że osada wczesnośredniowieczna zamieszkiwana była w VII wieku naszej ery, czyli w tzw. młodszym horyzoncie wczesnosłowiańskim (faza II). Osada w Domaniowicach funkcjonowała równocześnie z inną, o podobnym charakterze w Kromolinie i obok trzech tego

rodzaju stanowisk w Żukowicach, należy do najstarszych siedzib Słowian nie tylko na Śląsku ale i w Polsce. (Krzysztof Demidziuk)

Literatura: M. Kaczkowski, Sprawozdanie Powiatowego Konserwatora Zabytków Archeologicznych w Głogowie, Zielonogórskie Zeszyty Muzealne t. III: 1972, s. 450-451, tabl. X: 1-10; tenże, Próba chronologicznej klasyfikacji ceramiki z VI i VII wieku w okolicach Głogowa, Zielonogórskie Zeszyty Muzealne, T. V: 1975, s. 69; M. Parczewski, Początki kultury wczesnosłowiańskiej w Polsce. Prace Komisji Archeologicznej, t. 27: 1988, s. 145, tabl. III: B, LVIII.

Gaworzycę – bunt chłopów

W 1604 r. w Gaworzycach wybuchła rewolta chłopska, która ciągnęła się przez blisko trzy lata. Właściciel wsi, radca kameralny Wacław Zeidlitz, dążąc do powiększenia swojego majątku, zabronił chłopom wyrębu drzewa w lesie, ograniczył ilość hodowanego przez nich bydła oraz wznosił zabudowania folwarczne na gminnym pastwisku. Mieszkańcy wsi złożyli na niego skargę w sądzie wrocławskim, ale kiedy ich pozew został oddalony, odmówili wykonywania feudalnych powinności.

W momencie, w którym Zeidlitz nie wyraził zgody na organizację dorocznego jarmarku i odpustu, bunt przybrał charakter zbrojny. Właściciel wsi w obawie o swoje życie uciekł do Polkowic, gdzie organizować począł wyprawę interwencyjną przeciwko zbuntowanym wieśniakom. Doszła ona do skutku w drugiej połowie 1604 r.. Wzięło w niej udział 200 żołnierzy, 100 mieszczan głogowskich oraz 50 mieszczan z Góry, Kożuchowa, Szprotawy i Zielonej Góry. Kiedy oddziały dotarły Gaworzyc, mieszczenie odmówili udziału w bitwie a nawet poparli chłopów i dostarczyli im broni. Osamotnione wojsko zmuszone zostało do odwrotu. Zeidlitz zebrał potem osiemdziesięcioosobowy oddział złożony z miejscowej szlachty i w dzień wigilijny uderzył z nim na wioskę. Napotkał jednak na zdecydowany opór mieszkańców Gaworzyc i wieś nie została zdobyta.

Kolejne wyprawy, w których brać mieli udział zaciężni landknechci, szlachta i mieszczenie, na skutek trudności finansowych nie doszły do skutku. Nie powiodła się także próba zwołania pospolitego ruszenia. Dopiero w lutym 1607 r. władze cesarskie, zaniepokojone przeciągającym się okresem chłopskiej anarchii, skierowały do Gaworzyc oddział składający się z 500 żołnierzy węgierskich. Rozpoczęła się krwawa bitwa, pod-

czas której zginęło 13 wieśniaków, a 5 zostało aresztowanych. Wieś została zdobyta i spacyfikowana. Chłopów zmuszono do podpisania porozumienia z Zeidlitzem, na mocy którego zobowiązali się oni zapłacić 3.500 talarów i 100 kóp zboża odszkodowania. Uzyskali jednak prawo do korzystania z wrzosowisk, zbierania w lasach drewna opałowego i trzymania bydła w takiej ilości, jaką będą w stanie wyżywić przez zimę. Od każdej czwartej owcy, odprowadzać wszakże musieli jednego talara.

Rewolta gaworzycka była największym wystąpieniem antyfeudalnym na ziemi głogowskiej. (Jerzy Jankowski)

Literatura: O. Klopsch, Geschichte des Geschlechts von Schoeneich, Glogau 1847; J. Blaschke, Geschichte der Stadt Glogau und des Glogauer Landes, Glogau 1913, Niederschlesischer Anzeiger 1988 nr 155; S. Michalkiewicz, Kilka epizodów z dziejów walk chłopskich na Śląsku w XII i XIII w. (W:) Szkice z dziejów Śląska, T. 1. Warszawa 1955.

Kromolin - pałac

Wieś po raz pierwszy wzmiankowana w 1305 roku. Znajdował się w niej pałac z XVI wieku. Postawiony on został na starszym założeniu średniowiecznego zamku z końca XIV wieku. W drugiej połowie

XVII wieku został zbudowany folwark, rozbudowana fosa oraz założony ogród. Gruntowna przebudowa obiektu miała miejsce w 1725 roku, o czym świadczył napis na jego murach. Zachowano wówczas zachodnią część zamku z wieżą. Ówczesna modernizacja fosi miała na celu uzyskanie charakteru ozdobnego.

W tym okresie właścicielem pałacu był hrabia Christof von Churschwant. Odkupił on dwór od poprzednich właścicieli rodziny von Zabeltitz (pochodzącej z Nowej Marchii). Kromolin wraz z pałacem wielokrotnie zmieniał właścicieli. Następni byli Kupperwolfowie (od 1777 roku). W 1784 roku Kromalin został poddany przetargowi publicznemu, który wygrał baron von Luttwitz. Sprzedał on jednak w 1815 roku Kromolin - księżęcyemu wysokiemu urzędnikowi Schulzowi. Od 1840 roku aż do II wojny światowej w kromolińskim pałacu rezydowali Jordanowie.

Wizerunek pałacu z wcześniejszych lat znany jest z dwóch źródeł: rysunku Wernhera oraz litografii Dunckera. Na pierwszym z nich pochodzącym z połowy XVIII wieku

widoczna jest budowla dwukondygnacyjna przykryta dachem mansardowym z lukarnami. Wieża nakryta jest hełmem barokowym. Obiekt otoczony jest fosą. Całość wraz z folwarkiem otacza rozległy sad.

Na wizerunku pałacu z 1870 (litografia Duncera) widoczna jest budowla z cylindryczną wieżą, otoczona fosą o charakterze rekreacyjnym i ozdobnym. Posiadał on niewielki dziedziniec z krużgankami. Cały budynek składał się z trzech skrzydeł zamkniętych skrzydłem kurtynowym z ozdobną bramą.

Pałac został zniszczony w 1945 roku. W ruinie z widoczną wieżą w parterowych pomieszczeniach zachowały się sklepienia gwiaździste. Pozostałości po pałacu wraz z mostem folwarcznym zostały ostatecznie rozebrane w 1976 roku. Na skutek zaniedbań uległ zatarciu wschodni odcinek fosi, przez który przebiegał most.

W sąsiedztwie byłego pałacu znajduje się park krajobrazowy z XVI-XIX wieku. Jednak wiele drzew zostało w ostatnich latach wyciętych. Widoczne pozostałości wału ziemnego i fosi okalającej niegdyś pałac reprezentują nieliczny przykład obronnego budownictwa renesansowego. (Rafał Rókaszewicz)

Literatura: H. Gil, Katalog parków woj. Legnickiego (Kromolin), Wrocław 1977; S. Kowalski, Zabytki Środkowego Nadodrza, Zielona Góra 1976; K. R> Mazurski, Głogów i okolice, Wrocław 1980.

Kurów Wielki – płyta nagrobna Franciszka Karola Bronne

Wykonana z szarego marmuru płyta nagrobna Franciszka Karola Bronne wicehrabiego de Montague znajduje się wewnątrz kościoła, po północnej stronie ściany tęczowej. Przedstawia stojącą postać zmarłego z buławą w prawej ręce, a lewą opartą na biodrze, przy którym zwisa rękojeść miecza zachodzącego głownią do tyłu. W tle znajdują się sztandary bojowe, lufy armatnie, bojowe trąbki. Przy prawej nodze leży wspaniały hełm będący częścią zbroi, w którą odziany jest zmarły. Na głowie peruka, tak charakterystyczna dla epoki baroku. Powierzchnię płyty po bokach postaci wypełniają tarcze herbowe jego przodków. Jeden z nich, Antonius Bronne wicehrabia de Montague, przewodniczył Tajnej Radzie króla Anglii Henryka VIII, był wielkim koniuszym i generałem kawalerii królewskiej.

Całość wizerunku uzupełnia, umieszczony na dole płyty, kartusz z łacińską inskrypcją. Dowiadujemy się z jej treści, że „[...] pomnik wystawiony jest na cześć bohatera [...] dziedzica majątku w Szczepowie, Kurowie Wielkim i Domaniowicach, który wiele lat poświęcił służbie w cesarskiej armii, oraz w wojsku króla polskiego i elektora saskiego jako generał pułków gwardyjskich. Przynależny do najczystszej szlachty angielskiej, potwierdził krwią swoją działalność. Bogu i wierze katolickiej oddany. Walczył dla cesarza i Rzeszy ponad 500 miesięcy, prawdziwy weteran. Na koniec, oparłszy się wszystkim zawieruchom wojen, zastała go śmierć w dzień Trzech Króli, w Szczepowie 1707 roku w wieku 71 lat”. Inskrypcja kończy się prośbą o modlitwę, zawierającą chronostych: „DIC et praeCare reqVieM”. Suma liter-cyfr daje rok 1707.

Kompozycja i sposób prezentowania postaci zmarłego powtarza styl płyt nagrobnych, ukształtowany jeszcze w XVI wieku, a kontynuowany przez cały wiek XVII. Wszelako nowym zjawiskiem jest odejście od ściśle frontального, nieruchomego ujęcia i dążenie do oddania ruchu. Postać – prawie całkowicie wydobyta z tła – jest zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo z wygiętym do tyłu tułowiem, a ciężar ciała spoczywa na prawej nodze, przy czym lewa jest wysunięta nieco do przodu.

Bardziej naturalne są gesty. Rysy twarzy wskazywałyby na to, że artysta oddał jej właściwy wygląd. Stwarza to wrażenie bliskości osoby zmarłej (a przecież – dzięki sposobowi przedstawienia – żywej), ludziom przebywającym w świątyni.

Atrakcyjna forma tej płyty nagrobnej, różniącej się znacznie od znajdujących się w tzw. kaplicy grobowej, a wykonanych z piaskowca, płyt wcześniejszych właścicieli okolicznych włości, świadczy o poczuciu wyższości i ważności własnej osoby, właściwym dla ludzi epoki baroku. F. K. Bronne był taką osobą. Należał do cesarskiej kasty wojskowej, nowej arystokracji, która zlecała wykonanie tego typu nagrobków, dokumentujących swoją formą wizualną przynależność do stanu szlacheckiego. Jest rzeczą znamioną, że w tym samym czasie w sąsiedniej Polsce rozpowszechniony był typ nagrobków kłęczących. Trwanie tradycji nagrobków renesansowych na Śląsku miało swoje odniesienie na Słowacji i w Siedmiogrodzie oraz w Czechach.

Nieznany jest czas powstania i autor nagrobka. Niektórzy historycy sztuki przypisują autorstwo dzieła nieznanemu mistrzowi SM – uczniowi F. J. Mangoldta. Wówczas należałoby przyjąć, że powstało ono w latach 20-tych XVIII wieku. Inni przesuwają czas powstania nagrobka na koniec XVII wieku, a więc na ostatnie lata życia fundatora, co nie było rzadkim przypadkiem. (Andrzej Kurzak)

Literatura: T. Chrzanowski, Płyty nagrobne z postaciami w XVI-XVIII wieku na Śląsku Opolskim, R.S.Ś. t. 7, 1970; J. Harasimowicz, Mors janua vitae. Śląskie epitafia i nagrobki wieku reformacji, Wrocław 1992; H. Hoffman, Führer zu schlesischen Kirchen, Nr 29. Die Katholischen Kirchen des Landkreises Glogau, Breslau 1937; K. Kalinowski, Rzeźba barokowa na Śląsku, Warszawa 1986; J. Kłębowski, Dzieje sztuki polskiej, Warszawa 1987.

I Liceum Ogólnokształcące (1)

Jedną z najstarszych szkół ponadpodstawowych na Dolnym Śląsku jest głogowskie I Liceum Ogólnokształcące im. Bolesława Krzywoustego. Jej początki były bardzo trudne. Utworzenie w 1945 r. w Głogowie szkoły średniej było niemożliwe z powodu zniszczeń wojennych i małej liczby polskich mieszkańców, dlatego postanowiono powołać gimnazjum w siedzibie ówczesnych władz powiatowych – Sławie Śląskiej. 15 sierpnia 1945 r. zebrał się komitet założycielski, który powołał do życia gimnazjum ogólnokształcące. Z uwagi na małą początkowo liczbę uczniów nie było jednak możliwe otwarcie gimnazjum państwowego, toteż zebrani jednogłośnie podjęli uchwałę powołania gimnazjum prywatnego. Opłaty za naukę początkowo nie ustalono, czekając na ustabilizowanie się liczby, ciągle zgłaszających się uczniów. Zebrani postanowili ponadto rozpiścić konkurs na wykwalifikowanych nauczycieli, przyjmować uczniów bez egzaminów, z tym że Rada Pedagogiczna miała miesiąc czasu na zakwalifikowanie ich do odpowiednich klas. W celu zasilania szkolnej kasy postanowiono urządzać przedstawienia i zbiórki pieniędzy. Już 7 września odbyło się pierwsze posiedzenie Rady Pedagogicznej, w której skład weszło ośmiu nauczycieli. Pierwszym dyrektorem został nauczyciel biologii i geografii, Leonard Horbulewicz. Rok szkolny rozpoczęło 47 uczniów, w tym w klasie I – 28, II – 10, III – 5 i IV – 4. Nauka trwała od godz. 14.00 do 19.00. Ustalono także wynagrodzenie nauczycieli. Za każdą lekcję otrzymywali oni 15 złotych.

Dwa dni później Komitet Rodzicielski wystosował pismo do Kuratora Okręgu Szkolnego w Legnicy z prośbą o upaństwowienie szkoły, aby w ten sposób umożliwić dalszą naukę. Początkowo lekcje odbywały się w budynku szkoły po-

wszechnej, ale po roku przeniesiono gimnazjum do Zamku Sławskiego. Nauka odbywała się przy lampach naftowych.

W 1948 r. zreformowano system oświaty i utworzono 11-letnią szkołę ogólnokształcącą składającą się z siedmioletniej szkoły podstawowej i czteroletniego liceum. W tym roku ustąpił ze stanowiska dyrektor Horbulewicz, a w jego miejsce powołano nauczyciela matematyki Franciszka Krassowskiego. W roku szkolnym 1948/49 rozpoczęła się działalność pozalekcyjna w ramach ZMP, TPPR i PCK.

28 czerwca 1950 r. szkołę przeniesiono do Głogowa, do budynku zajmowanego przedtem przez Starostwo Powiatowe, w którym znajduje się ona do chwili obecnej. W okresie kilkuletniej działalności liceum w Sławie Śląskiej mury szkolne opuściło 37 absolwentów. (Krzysztof Zawicki)

Literatura: Protokół z zebrania założycielskiego gimnazjum w Sławie Śląskiej z dnia 15.08.1945 r.; Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej z dn. 7.09.1945 r.; Książka Pamiątkowa Liceum Ogólnokształcącego w Głogowie; Dorota Czuchraj, Monografia LO im. B. Krzywoustego w Głogowie w latach 1945-1987 (maszynopis).

Odra – stan czystości wód

Postępująca urbanizacja i industrializacja fatalnie odbiła się na jakości wód. W związku z tym zrodziła się potrzeba dokonywania systematycznych ocen poziomu czystości wód, porównywania wyników obserwowanych w kolejnych przekrojach wodowskazowych oraz analizowania zachodzących zmian czystości w oparciu o ujednolicone techniki badawcze. Badaniami jakości wód w granicach województwa zajmuje się Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Legnicy, który utworzył w tym celu sieć monitoringu (łac. monitor – ostrzegający). Ocena stopnia zanieczyszczenia wód dokonywana jest na podstawie badań pobieranych w Głogowie próbek wody. W ramach monitoringu podstawowego próbki pobierane są dwa razy w miesiącu a raz w miesiącu w ramach monitoringu regionalnego. Badania pozwalają na ustalenie korelacji między stężeniami rodzajów zanieczyszczeń a przepływem oraz na odnośzenie stężenia zanieczyszczeń do średniego poziomu spośród niskich przepływów wody (SNQ) przyjmowanego jako przepływ miarodajny. Stężenia zanieczyszczeń nanoszone na profil podłużny rzeki obrazują zmiany stanu zanieczyszczenia wód Odry na jej długości. Metoda ta nazywana jest „metodą profili hydromechanicznych”. Docelowo Odra od granicy województwa do ujścia Jeziorzycy i od Głogowa do granicy województwa zielonogórskiego ma mieć wody w II klasie czystości a od ujścia Jeziorzycy do Głogowa nawet w I klasie czystości. W latach 1992-1994 wody Odry na całej długości odcinka leżącego w granicach województwa (105,5 km) mieściły się w III klasie czystości (bakteriologia II klasa, właściwości fizyczno-chemiczne III klasa, zawartość metali I klasa). Poprawa stanu czystości wód w dwóch ostatnich latach wynika ze zmniejszenia o 16% ilości ścieków odprowadzanych do Odry z terenu województwa. Spowodował to spadek produkcji i ograniczenie

poboru wody. Największe źródła zanieczyszczeń skoncentrowane są w dorzeczu górnej Odry, która dodatkowy ładunek ścieków otrzymuje z zagłębia Orawsko-Karwińskiego. Na terenie legnickiego największą ilość ścieków ($19.177.000 \text{ m}^3$ w 1993) odprowadził do Odry KGHM Polska Miedź S.A. poprzez największy w Europie zbiornik osadowo-retencyjny Żelazny Most. Zasolone wody nadosadowe są odprowadzane do Odry na terenie Głogowa tuż powyżej mostu drogowego. Ścieki zrzucane z Żelaznego Mostu stanowią 59,5% wszystkich ścieków przemysłowych z terenu całego województwa. Zawarte w nich chlorki nie podlegają rozkładowi biochemicznemu. Są rozcieńczane i mieszane z wodami rzeki. Następuje to dopiero na wysokości Nowej Soli około 35 km poniżej Głogowa. (Jerzy Herman)

Literatura: Raport o stanie środowiska województwa legnickiego, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Legnica 1994 (materiały Wydziału Ochrony Środowiska UW w Legnicy).

Prawosławni

Wierni Kościoła prawosławnego (związani z narodowością łemkowską) pojawili się w Głogowie i okolicach wskutek prowadzonej przez ówczesne władze polityki przymusowego wysiedlania z ziem wschodnich Polski osób narodowości ukraińskiej i łemkowskiej (1947 r., akcja „Wisła”). Mimo zakładanego rozbicia i asymilacji Łemków, pielęgnowali oni własną tradycję kulturową dążąc do skupienia się w większe wspólnoty. Wraz z rozwojem miasta i przemysłu hutniczego część prawosławnych – żyjących przeważnie z pracy na roli – przeniosła się do Głogowa.

W 1982 r. przy ul. Legnickiej 1 erygowana została w Głogowie parafia Kościoła prawosławnego pod wezwaniem Wszystkich Świętych. Wcześniej wierni pragnący wziąć udział w liturgii dojeżdżali do okolicznych parafii np. w Buczynie (erygowana w 1949 r.), Przemkowie, Rudnej i inne. Do roku 1989, korzystając z gościnności Kościoła Ewangelicko – Augsburskiego przy Al. Wolności 10, organizowali w jego pomieszczeniach naukę religii dla dzieci i młodzieży oraz wieczerze.

Wspólnota głogowska, jako parafia filialna Rudnej, posiada już drugiego proboszcza pochodzącego stamtąd. Nabożeństwa, oprócz świąt w tygodniu odbywają się regularnie w co drugą niedzielę o godz. 13.30; po nich prowadzona jest katechizacja dzieci i młodzieży. Z tradycyjnego wystroju cerkiewnego prawosławni w Głogowie dysponują jedynie ikoną Matki Bożej. W parafii działa chór amatorski, który prowadzi śpiew podczas nabożeństw. W liturgii używany jest język staro – cerkiewno – słowiański, kazanie głoszone jest natomiast w języku Łemków.

Parafia liczy około 60 członków (dla porównania: Buczyna – około 150, Przemków – około 500, Lubin – około 200). Znajduje się na terenie Dekanatu Wrocławskiego i należy do

Diecezji Wrocławsko – Szczecińskiej Polskiego Autoeufalicznego Kościoła Prawosławnego z siedzibą w Warszawie.

Ważnym elementem integrującym kultowo – religijnie młode pokolenie Łemków są wspólne wyjazdy do Cieplic, gdzie mieści się Prawosławny Dom Opieki św. Stefana. Organizowany jest tam między innymi letni oraz zimowy wypoczynek dla dzieci i młodzieży. Wyrazem pielęgnowania własnej tradycji są również odbywające się przy parafii w Michałowie koło Lubina 2 dniowe spotkania kulturalne tzw. „Łemkowska Warta”. Swym zasięgiem obejmują przede wszystkim Dolny Śląsk, biorą w nim jednakże udział goście z Ukrainy, Kanady i USA.

Od lat prawosławni starają się o zbudowanie własnej cerkwi. Prawdopodobnie powstanie ona przy skrzyżowaniu ulic Kołłątaja i Wałów Krzywoustego. (Dariusz Hybel)

Źródło: Opracowano na podstawie informacji uzyskanych od przedstawiciela Kościoła prawosławnego w Głogowie p. Stefana Sorokanicza.

Sława – rok 1945

1 lutego 1945 r. żołnierze 3 Armii Gwardyjskiej I Frontu Ukraińskiego pod dowództwem gen płk. Wasylija Gordowa zajęli prawie niezniszczoną, opustoszałą Sławę Śląską (ówczesna nazwa miasta). Tuż po zajęciu miasta, na przełomie lutego i marca uruchomiono linię kolejową Leszno – Sława Śląska, a 4 kwietnia 1945 r. dzięki pracy Jana Grellusa i Romana Frąka utworzono pocztę. Powyższe czynniki sprzyjały napływowi repatriantów z głębi Polski i z niemieckich obozów pracy. Pierwszymi wśród nich byli: Józef Filipowski, Mieczysław Kręc, Jan Wieland oraz Ignacy Wolniczak.

W Sławie Śląskiej i okolicach rozlokowano żołnierzy polskich i radzieckich w celu pomocy w dużych gospodarstwach rolnych, wzmocnieniu milicji oraz odparcia ewentualnych ataków Niemców – głównie z okrażonego Głogowa. Do walki z uzbrojonymi bandami 24.III.1945 r. utworzono posterunek MO, zorganizowany przez Opalę i Józefa Stasiaka, który został jego komendantem. W maju stanowisko to objął por. Władysław Osina-Palko.

Ze względu na duże zniszczenia Głogowa, w czerwcu 1945 r. Pełnomocnik Rządu na Obwód III Głogów Władysław Marzec wydał decyzję o tymczasowym przeniesieniu siedziby władz powiatowych do Sławy Śląskiej. Powstał tutaj Oddział Okręgowy Państwowego Urzędu Repatriacyjnego, na którego czele stanął inż. Tadeusz Wolański, Komenda Powiatowa MO i inne urzędy. W Sławie Śląskiej tworzyły się też powiatowe instancje organizacji społeczno – politycznych. Tutaj od końca czerwca 1945 r. działało założone przez Mariana Misia powiatowe koło SL, konkurujące z bardzo silnym w mieście i okolicy PSL. W tym samym roku powstało koło PPS w którym działali Bolesław Chominiec i Bronisław Wojcieszko. W 1945 r. z inicjatywy Franciszka Nowaka powstało koło ZMW, a rok później, założone przez Piotra Bilskiego koło OM TUR.

Poza władzami powiatowymi działał magistrat Sławy Śląskiej. Pierwszym wybranym przez żołnierzy radzieckich cywilnym komendantem miasta, a następnie burmistrzem, został jego dawny mieszkaniec Franciszek Jung. W lipcu 1945 r. zastąpił go Józef Filipowski, który ustąpił na początku listopada 1946 r. na rzecz Józefa Heyduka. W lipcu 1945 r. rozpoczęły działalność pierwsze w Sławie Śląskiej zakłady pracy: Nadleśnictwo, Tartak oraz Spółdzielnia Rybacka i „Samopomoc Chłopska”. Od podstaw zorganizowana była również służba zdrowia. Lekarzem powiatowym został internista Józef Pluciński. 1 sierpnia 1945 r. rozpoczęto organizować pierwszy w powiecie Szpital Miejski i Ośrodek Zdrowia, który otwarto 23.IX.1945 r.. Pierwszym jego kierownikiem został dr Edward Müller – chirurg – ginekolog. W mieście istniał także punkt PCK, a od lipca 1945 r. funkcjonowała pierwsza apteka.

W Sławie Śląskiej powstały pierwsze w powiecie szkoły. 2.VI.1945 r. Publiczna Szkoła Powszechna pod kierownictwem Ludwika Stępczaka, 4.IX.1945 r. Gimnazjum Ogólnokształcące pod kier. Leonarda Horbulewicza oraz 25.XI.1945 r. Publiczna Szkoła Doksztalcząco – Zawodowa z L. Stępczakiem na czele.

W lipcu 1945 r. Czesław Filipowski zorganizował Ochotniczą Straż Pożarną, a pp. Porankiewiczowie – miejską drukarnię. Natomiast 23.VIII.1945 r. Jan Ładziejczak założył klub sportowy „Sława”. Spis ludności przeprowadzony 14 lutego 1946 r. przez Zarząd Miejski wykazał w mieście 1.501 mieszkańców, w tym 265 Niemców i 2 Czechów. (Artur Pacyga)

Literatura: J. Chutkowski, Dzieje Głogowa, t. II, Legnica 1991; H. Szczegóła, Przeobrażenia ustrojowo – społeczne Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1947, Poznań 1971; Mój Dom nad Odrą. Ze wspomnień Głogowian, Zielona Góra 1973; L. Stępczak, Kronika Publicznej Szkoły Powszechnej w Sławie Śląskiej 1945-1947 (maszynopis w Szkole Podstawowej w Sławie); B. Lusarz, Rozwój oświaty i kultury w mieście i gminie Sława w latach 1945-1975, (maszynopis pracy magisterskiej).

Sława – szpital

W 1945 r. w Głogowie istniał tylko jeden szpital, dostępny dla ludności cywilnej, działający w bardzo prymitywnych warunkach, utworzony w dawnych koszarach Hindenburga, w którym leczyli lekarze niemieccy. W tej sytuacji zachodziła pilna potrzeba zorganizowania przynajmniej małego szpitala w Sławie Śląskiej, w której w tym czasie mieściła się siedziba władz powiatowych. Grono pracowników Urzędu Pełnomocnika Rządu na Obwód II w Głogowie w tym: Antoni Przybysz, Stefan Mieszalski, Zygmunt Lewiński, Bolesław Chomniewicz, Stanisława Mikucka wystąpiło z wnioskiem do Pełnomocnika Rządu Mariana Kozieradzkiego o zorganizowanie szpitala. Pełnomocnik Rządu polecił zorganizowanie szpitala w Sławie Śląskiej przy ul. Zbierskiej lekarzom Edwardowi Müllerowi (chirurg – ginekolog) i Józefowi Plucińskiemu (internista). Przy utworzeniu szpitala współdziałali Stefan Mieszalski, Antoni Przybysz i Stanisława Mikucka. Urządzenia niezbędne do utworzenia szpitala w postaci łóżek, stołów, szaf, szafek, a także medykamenty pozyskano z różnych źródeł, między innymi ze zlikwidowanego szpitala żołnierzy radzieckich w Konołtopie. Przywieziona stamtąd 25 łóżek, materace, kilka szaf i małych szafek, 35 krzeseł, kilka stołów i wiele innych drobnych przedmiotów, środki opatrunkowe i lekarstwa. W połowie września 1945 r. Pełnomocnik Rządu Marian Kozieradzki dokonał otwarcia szpitala. Funkcje lekarzy powierzono Edwardowi Müllerowi i Józefowi Plucińskiemu, a intendentką była Stanisława Mikucka (Gawrysiowa). Szpital finansowany był w następnych latach przez Starostwo Powiatowe w Głogowie i Urząd Miejski w Sławie Śląskiej. W 1947 r. został on zlikwidowany, a w budynku tym utworzono Ośrodek Zdrowia i Izbę Porodową. (Antoni Przybysz)

Encyklopedia Ziemi Głogowskiej

Źródło: Opracowano na podstawie własnych wspomnień.

Wykaz autorów:

Roman Bochanysz
Antoni Bok
Janusz Chutkowski
Janusz Cieřlik
Józef Cwynar
Krzysztof Czapla
Krzysztof Demidziuk
Jerzy Dymytryszyn
Piotr Gierczak
Gustaw Goliński
Robert Górniak
Zenon Hendel
Jerzy Herman
Dariusz Hybel
Jerzy Jankowski
Stanisław Krasnowski
Sławomir Krawczyk
Irena Kubiak
Andrzej Kurzak
Paweł Łachowski
Sylwia Malcher
Krzysztof Motyl
Andrzej Malinowski
Krzysztof Nowak
Artur Pacyga
Antoni Przybysz
Rafał Rokaszewicz
Zbigniew Rybka
Andrzej Sadowski
Jerzy Sadowski
Ryszard Siedlarczyk
Magdalena Świdarska
Bronisław Umiński
ks. Aleksander Walkowiak
Krzysztof Zawicki

Alfabetyczny spis treści
Encyklopedii Ziemi Głogowskiej
zostanie dołączony do ostatniego
zeszytu w 1995 r.